

Радчук А.А.

*кандидат юридичних наук,
голова Одеського окружного адміністративного суду
м. Одеса, Україна
ORCID ID: 0009-0004-0786-815X*

ОКРЕМІ ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Забезпечення прав військовослужбовців є однією з ключових складових національної безпеки та демократичного устрою України. У період збройної агресії Російської Федерації проти України, питання соціально-правового захисту військовослужбовців набуло особливої актуальності. Військова служба, як особлива форма державної служби, вимагає від військовослужбовців не лише фізичних та моральних зусиль, але й відданості конституційним обов'язкам, зокрема захисту незалежності та територіальної цілісності України. У зв'язку з цим, державне забезпечення прав військовослужбовців є не лише моральним, але й юридичним обов'язком, що ґрунтується на Конституції України та інших нормативно-правових актах.

Розвиток законодавства в сфері захисту прав військовослужбовців є важливим елементом демократичного правового устрою, який сприяє зміцненню соціальної стабільності та захисту прав людини. В умовах сучасних викликів, включаючи триваючу військову агресію, важливо мати ефективну систему адміністративно-правового захисту, яка б гарантувала реалізацію прав військовослужбовців на високому рівні. Однією з основних проблем, з якими стикаються військовослужбовці, є забезпечення їх соціальних прав під час виконання службових обов'язків в умовах воєнного стану.

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України. Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаних із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби [1].

Як будь-яка діяльність вона базується на основних принципах, що є основою. Науковець В. Волоско вважає, що усі принципи впливають з

основної функції права – бути носієм і гарантом свободи людини в оптимальних і розумних формах. Найбільш справедливе право, засноване на неухильному виконанні законів, здатне максимально висловити, закріпити, гарантувати і тим самим забезпечити відповідно до високих вимог цивілізації реальність індивідуальної свободи і прав кожної людини в житті суспільства [2]. Повністю погоджуємось із думкою науковця. Так, поняття «принцип» словник української мови трактує його як: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку тощо; засада, основний закон якої-небудь точної науки; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і т. ін.; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці; канон [3].

Для визначення достатності, ефективності та відповідності збройних сил будь-якої демократичної країни умовам, що склалися, застосовуються п'ять головних принципів; збройні сили мають бути організовані, підготовлені та оснащені для протидії реальним нинішнім і майбутнім внутрішнім та зовнішнім загрозам безпеці країни; народ має підтримувати збройні сили, брати на себе фінансові витрати на безпеку і оборону, комплектувати їх, за призовом чи іншим чином, і погоджуватися на використання збройних сил для протидії загрозам безпеці на виконання політичної волі уряду; самі збройні сили мають відповідати суспільним потребам, бути внутрішньо єдиними та ефективними, дієвими у використанні та достатньо гнучкими для адаптації до нових вимог безпеки; ціна безпеки і оборони не повинна загрожувати економічному розвитку, перешкоджати соціальному та політичному прогресові, оскільки це ставить під загрозу внутрішню стабільність; військова система (і система безпеки держави) не повинна викликати побоювань або підозри сусідів, бо це шкодить стабільності та безпеці. Вона повинна бути здатною у разі потреби співпрацювати зі збройними силами інших країн для протидії загрозам міжнародній безпеці [4]. Окрім того, законодавець чітко прописує, що створення Збройних Сил України, формування військового керівництва й управління обороною України здійснюється з урахуванням таких основних принципів: розумної достатності як за чисельністю та структурою, так і за озброєнням [5]. Статтею 11 Закону України «Про Збройні Сили» зазначено, що Збройні Сили України провадять свою діяльність на засадах: вірності конституційному обов'язку та військовій присязі; верховенства права, законності та гуманності, поваги до людини, її конституційних прав і свобод; гласності, відкритості для демократичного цивільного контролю; поєднання єдиначальності і колегіального розроблення найбільш важливих рішень; комплектування шляхом призову громадян на військову службу та прийняття на військову службу за контрактом; постійної бойової та мобілізаційної

готовності; збереження державної таємниці; виховання військовослужбовців на патріотичних, бойових традиціях Українського народу, додержання військової дисципліни; забезпечення державного соціально-економічного та соціально-правового захисту громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України, а також членів їх сімей; заборони створення і діяльності організаційних структур політичних партій [6].

На сьогодні ряд перерахованих принципів мають дещо спірні питання, однак Конституція України чітко покладає на державу конституційний обов'язок щодо створення системи посиленої соціальної підтримки військовослужбовців і членів їхніх сімей. Так, законодавцем внесено ряд змін до чинного законодавства, де гарантовано закріплено ряд принципів. Так, наприклад, розмір одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця в період дії воєнного стану визначається Кабінетом Міністрів України з урахуванням такого: розмір одноразової грошової допомоги, що виплачується у разі загибелі (смерті) військовослужбовця під час виконання ним обов'язків військової служби, не може становити менше 15000000 гривень; розмір одноразової грошової допомоги, що виплачується в інших випадках, не може становити менше розміру одноразової грошової допомоги, передбаченої підпунктом «а» пункту 1 цієї статті «надають позачергово дітям військовослужбовців та дітям військовослужбовців, які загинули чи померли або пропали безвісти під час проходження служби, а також дітям резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві місця у дитячих закладах за місцем проживання (перебування) дитини» [7].

Також, встановлений принцип пенсійного забезпечення та пільгових умов де до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» внесено зміни, а саме: стаття 17-1 «Порядок обчислення вислуги років та визначення пільгових умов призначення пенсій особам, які мають право на пенсію». Порядок обчислення вислуги років особам, які мають право на пенсію за цим Законом, встановлюється Кабінетом Міністрів України. На пільгових умовах особам з числа військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби) рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу, особам, зазначеним у пунктах "б"- "д", "ж" і "з" статті 1-2 цього Закону, до вислуги років зараховується участь у бойових діях у воєнний час, під час дії воєнного стану; час проходження служби, протягом якого особа брала участь в антитерористичній операції; період проходження служби у військовому резерві під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, під час безпосередньої участі у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів; час проходження служби,

протягом якого особа брала безпосередню участь у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, - один місяць служби за три місяці [7]. Таким, чином держава покращує механізм забезпечення прав військовослужбовців, що є у сучасних умовах є важливою складовою національної безпеки України. Відповідне вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення прав військовослужбовців є необхідним для побудови ефективної системи захисту, яка б відповідала сучасним викликам та забезпечувала високий рівень соціальної справедливості в суспільстві, а це вимагає комплексного підходу, який включає як удосконалення законодавства, так і практичне його впровадження в умовах реальної воєнної ситуації.

Література:

1. Про військовий обов'язок і військову службу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
2. Волоско В.В. Функції правоохоронних органів у демократичній державі. *Науковий вісник Львівськ. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія юридична 2008. № 2. С. 101-110.
3. Словник української мови в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ. *Наукова думка* 1970 – 1980. 671 с.
4. Принципи сучасного військового будівництва в Українському контексті. URL: https://zn.ua/ukr/international/printsipi_suchasnogo_viyskovogo_budivnitstva_v_ukrayinskomu_konteksti.html
5. Про Концепцію оборони та будівництва Збройних Сил України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1659-12#Text>
6. Про Збройні сили України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3621-20#Text>